

ДРУГО ОДЕЉЕЊЕ

ОДЛУКА

Представке бр. 17079/07 и 32824/07
Даница РАДОВАНОВИЋ и Ружица ПЕТРОВИЋ
против Србије

Европски суд за људска права (Друго одељење), на заседању већа 4. јуна 2013. године у саставу:

Guido Raimondi, *председник*,

Danutė Jočienė,

András Sajó,

Mirjana Lazarova Trajkovska, *ad hoc* судија,

Işıl Karakaş,

Paulo Pinto de Albuquerque,

Helen Keller, *судије*,

и Stanley Naismith, *секретар Одељења*,

У вези са горе наведеним представкама поднетим 20. априла 2007. године, односно 13. јула 2007. године,

У вези са запажањима које поднела тужена Влада и запажањима која су у одговору поднеле подносиољке представке,

У вези са изузћем судије Д. Поповића из Већа, судије изабраног у односу на Србију, (Правило 28) и именованем судије М. Lazarova Trajkovska за *ad hoc* судију уместо њега (Правило 29),

После већања, доноси следећу одлуку:

ЧИЊЕНИЦЕ

1. Подносиољке представке, госпођа Даница Радовановић (у даљем тексту: „прва подносиољка представке“) и госпођа Ружица Петровић (у даљем тексту: „друга подносиољка представке“), су српске држављанке рођене 1952. године, односно 1925. године и живеле су у Лазаревцу, односно Београду.

2. Обе подносиољке представке пред Судом је заступао Београдски центар за људска права, организација за људска права из Србије. Владу Србије (у даљем тексту: „Влада“) заступао је њен заступник, господин С. Царић.

А. Околности предмета

3. Чињенице предмета, како су их странке изнеле, могу се сумирати на следећи начин.

1. У вези са првом подносиољком представке

4. Прва подносиољка представке се 1971. године удала за М.Р., и у том браку је родила њихова два детета.

5. Прва подносиољка представке и М. Р. су се споразумно развели 21. новембра 1989. године пред Окружним судом у Београду. Деци прве

подносиоце предрасвеке је досуђено издржавање, док прва подносиоце предрасвеке није тражила издржавање од бившег супруга.

6. Прва подносиоце предрасвеке је изнела да су се после развода она и М.Р. измирили и почели да поново живе заједно. У годинама које су следиле, наставили су да живе као ванбрачни другови.

7. М. Р. је преминуо 14. октобра 2005. године због несреће на послу.

8. Прва подносиоце предрасвеке је 18. новембра 2005. године поднела захтев Фонду за пензијско и инвалидско осигурање („Фонд ПИО“), тражећи да јој се додели породична пензија.

9. Филијала Фонда ПИО у Београду је 10. фебруара 2006. године одбила захтев прве подносиоце предрасвеке, сматрајући да она нема основ да тражи породичну пензију.

10. Дирекција Фонда ПИО је 26. априла 2006. године потврдила одлуку од 10. фебруара 2006. године.

11. Окружни суд је 20. октобра 2006. године потврдио одлуке од 10. фебруара 2006. године и 26. априла 2006. године, признавши да су прва подносиоце предрасвеке и њен бивши супруг наставили да живе као ванбрачни партнери. Окружни суд је даље објаснио да прва подносиоце предрасвеке нема право на породичну пензију пошто јој у бракоразводној парници није досуђено издржавање (види став 30. у даљем тексту, члан 28. став 2. Закона о пензијском и инвалидском осигурању).

12. Прва подносиоце предрасвеке је 26. јула 2007. године стекла право на инвалидску пензију.

2. У вези са другом подносиоцем предрасвеке

13. Друга подносиоце предрасвеке се 23. децембра 1948. године удала за Ч. П.

14. Окружни суд у Београду је 29. јуна 1966. године развео њихов брак, приметивши, *између осталог*, да су странке престале да живе заједно 1965. године. Деци подносиоце предрасвеке је досуђено издржавање, док сама подносиоце предрасвеке није уопште тражила издржавање од бившег мужа.

15. Друга подносиоце предрасвеке је изнела да су после развода она и Ч. П. наставили да живе заједно као ванбрачни партнери, и да њихова деца никада нису сазнала да њихови родитељи нису заправо венчани.

16. Током целе ове заједнице, друга подносиоце предрасвеке није никада радила, а права је уживала на основу здравственог осигурања Ч. П.

17. Ч. П. је преминуо 15. новембра 2004. године.

18. Друга подносиоце предрасвеке је 6. априла 2005. године поднела захтев Фонду ПИО, тражећи породичну пензију.

19. Филијала Фонда ПИО у Београду је 14. марта 2005. године одбила захтев друге подносиоце предрасвеке, пошто јој пресудом о разводу издржавање није досуђено (види став 30. у даљем тексту).

20. Дирекција Фонда ПИО је 1. јуна 2005. године потврдила одлуку од 14. марта 2005. године, којом се признаје да су друга подносиоце предрасвеке и њен бивши супруг наставили да живе као ванбрачни партнери.

21. Окружни суд и Врховни суд су 6. октобра 2005. године, односно 20. септембра 2006. године потврдили одлуку од 14. марта 2005. године. Друга подносиоце предрасвеке је 28. децембра 2006. године примила одлуку Врховног суда, којом се њен захтев за ванредно преиспитивање судске одлуке одбија у делу

о основаности. Врховни суд је објаснио да друга подносиатељка представке нема право на породичну пензију пошто јој бракоразводни суд није досудио издржавање (види став 30. у даљем тексту).

3. *У вези обе подносиатељке представке*

22. На основу докумената у спису предмета, током горе наведеног поступка, подносиатељке представке су тврдиле да имају право на породичне пензије, пошто су наставиле да живе са бившим брачним друговима, а они су такође наставили да им дају издржавање на добровољној основи.

Б. Релевантно домаће право, коментар и пракса

1. *Устав Републике Србије из 1990. године (објављен у „Службеном гласнику Републике Србије“ - „Сл. гласник РС“ – број 1/90)*

23. Члан 29. јемчио је једнакост између деце рођене у браку и ван брака.

2. *Уставна повеља државне заједнице Србија и Црна Гора, објављена у „Сл. листу Србије и Црне Горе“ - „Сл. лист СЦГ“ – број 1/03)*

24. Члан 9. став 3. је прописивао да се сви међународни уговори о људским правима важећи на територији Србије и Црне Горе непосредно примењују.

3. *Повеља о људским и мањинским правима и грађанским слободама државне заједнице Србија и Црна Гора, објављена у „Сл. листу СЦГ“, број 6/03)*

25. Члан 7. прописује, *између осталог*, да се сва људска права зајемчена обавезујућим међународним уговором непосредно примењују.

4. *Устав Републике Србије из 2006. године (објављен у „Службеном гласнику РС“, број 98/06)*

26. Члан 18. став 2. прописује, *између осталог*, да се сви међународни уговори о људским правима примењују непосредно.

27. Члан 21. став 3. прописује да “се забрањује [сва]ка дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовинског стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета.”

28. Члан 62. став 5. прописује да се „ванбрачна заједница изједначава са браком, у складу са законом“.

29. Овај Устав ступио је на снагу 8. новембра 2006. године.

5. *Закон о пензијском и инвалидском осигурању (објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 34/03, 64/04, 84/04, 85/05, 101/05, 63/06, 5/09, 107/09 и 101/10)*

30. Право на породичну пензију се додељује, *између осталог*, члановима породице преминулог осигураног лица које је плаћало односне доприносе најмање пет година, као и члановима породице лица коме је пензија већ била призната (члан 27.). Подобни чланови породице обухватају, *између осталог*, брачног друга преминулог (члан 28. став 1.). Право на породичну пензију се на

исти начин важи за брачног друга из разведеног брака, када је суд већ утврдио његово право на издржавање током бракоразводне парнице (члан 28. став 2.).

31. Породична пензија биће досуђена деци преминулог испод петнаест година старости. Поред тога, деца имају право на наведену пензију ако похађају средњу или високошколску установу, али и тада само до старости од двадесет, односно двадесет шест година. Када је школовање деце прекинуто због болести, она имају право на пензију у додатном периоду који одговара трајању предметне болести. Када је школовање деце прекинуто због одслужења војног рока, пензија се исплаћује до старости од двадесет седам година. Ако деца постану неспособна да самостално живе и раде пре него што достигну релевантну старост, она имају право на пензију, али ако деца постану неспособна за то тек касније, али пре него што осигурани родитељ умре, она имају право на пензију само ако их је тај родитељ до смрти финансијски издржавао. Та деца, као и деца са инвалидитетом, такође имају право на пензију ако остану без посла или престану да обављају своје пословне делатности на други начин (члан 31.).

32. Ако неко лице стекне право на инвалидску пензију, оно више неће бити овлашћено на породичну пензију (чланови 117 став 2. и 119, заједно).

33. Право на пензију или основа осигурања не могу се утврђивати на основу изјава сведока (члан 138. став 3.).

34. Најновије измене Закона који је ступио на снагу 1. јануара 2011. године, којима се уводе промене у систем пензионог и инвалидског осигурања, углавном се односе на пензијски стаж. Када је постављено питање могућности одређивања истих права ванбрачним партнерима у вези са породичном пензијом, цитирано је да је државни секретар у Министарству рада и социјалне политике, који је истовремено била председник радне групе за реформу пензијског система, изјавила, „тешко је доказати постојање таквих заједница“; „[у]вођење овог права значило би већи број пензионисаних лица, и повећање трошкова” (госпођа Р. Т., у изјави за новине „Прес“, 14. јануар 2011. године).

6. Закон о основним правима бораца, војних инвалида и породица палих бораца (објављен у „Службеном листу Савезне републике Југославије“ – „Сл. лист СРЈ“ – бр. 24/98, 29/98 и 25/00, као и у „Сл. гласнику РС“, бр. 101/05 и 111/09)

35. Чланови 13 став 3. и 30., заједно, прописују да ванбрачни партнери преминулих ветерана, под одређеним условима, имају право на породичну инвалиднину ако имају заједничку децу.

7. Закон о здравственом осигурању (објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 107/05, 109/05, 57/11, 110/12 и 119/12)

36. Члан 24. прописује да се обавезно здравствено осигурање обезбеђује члановима породице осигураника. Ванбрачни партнери се сматрају ужом породицом и одређују им се једнака права као и брачним партнерима под условом да у заједничком домаћинству живе најмање две године пре подношења захтева.

8. *Закон о лечењу неплодности поступцима биомедицински потпомогнутог оплођења (објављен у „Службеном гласнику РС“, број 72/09)*

37. Овај Закон, заједно са Законом о здравственом осигурању, прописује, између осталог, да ванбрачни партнери као и брачни партнери уживају једнако поступање у вези са програмом *in vitro* оплођења који Влада помаже.

9. *Закон о социјалној заштити и обезбеђивању социјалне сигурности грађана (објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 36/91, 79/91, 33/93, 53/93, 67/93, 46/94, 48/94, 52/96, 29/01, 84/04, 101/05 и 115/05)*

38. Чланови 12, 12а и 13. прописују да ванбрачни партнери имају иста права као и брачни партнери у вези са разним врстама социјалне заштите.

10. *Породични закон (објављен у „Службеном гласнику РС“, број 18/05)*

39. Члан 4. дефинише ванбрачну заједницу као трајнију заједницу живота између мушкарца и жене, између којих нема брачних сметњи (на пример, други брак, крвно сродство итд.), у којој партнери имају иста права и дужности која се одређују брачним партнерима, „према условима утврђеним овим Законом“.

40. Чланови 152 и 191. прописују да ванбрачни партнери имају право да једно од другог траже издржавање, и да је сва имовина стечена за време њихове ванбрачне заједнице њихове заједничка имовина.

41. Члан 187., заједно са чланом 191., прописује да су ванбрачни партнери такође заједнички одговорни за одређене обавезе настале за време њихове заједнице.

11. *Закон о наслеђивању (објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 46/95 и 101/03)*

42. Члан 9. став 2. прописује да оставиочева деца и брачни друг наслеђују на једнаке делове његову заоставштину.

43. Ванбрачни партнери се не помињу у овом Закону. Окружни суд у Чачку је међутим нашао да један ванбрачни партнер нема право да наследи имовину другог после његове смрти (пресуда од 18. априла 2007. године, Гж. број 454/07).

12. *Закон о управним споровима (објављен у „Сл. листу СРЈ“, број 46/96)*

44. Чланови 18 став 2. и 49 прописују да се, између осталог, ако Врховни суд усвоји ревизију, спорна одлука може преиначити или укинути, а у овом другом случају може бити наложено поновно суђење пред нижим судом.

13. *Остало законодавство у вези са статусом ванбрачних партнера*

45. Ванбрачни и брачни партнери имају исти третман, између осталог, у вези са следећим: (а) одлучивањем да ли да донирају органе преминулог партнера медицинским установама у образовне сврхе (Закон о здравственој заштити, објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 107/05, 72/09, 88/10, 99/10, 57/11 и 119/12; члан 226); (б) проценом да ли се може сматрати да је неки функционер у сукобу интереса (Закон о спречавању сукоба интереса при вршењу јавних функција (објављен у „Службеном гласнику РС“, број 43/04, члан 4); (в) обавезом

функционера да пријави имовину и имовинско стање Агенцији за борбу против корупције (Закон о Агенцији за борбу против корупције, објављен у „Сл. гласнику РС“, бр. 97/08, 53/10 и 66/11, члан 43. став 2.); и (г) разним процесним контекстима, парничним и кривичним (види Законик о кривичном поступку, објављен у „Службеном листу Савезне Републике Југославије, бр. 70/01 и 68/02, као и у „Сл. гласнику РС“, бр. 58/04, 85/05, 115/05, 49/07, 20/09, 72/09 и 76/10, чл. 56, 61 став 6, 68 став 2, 98 став 1 (1) и 364 став 2; види такође Закон о парничном поступку, објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 72/11, чл. 67 став 1 (3) и 249 став 1).

46. Закон о странцима (објављен у „Службеном гласнику РС“, број 97/08) прописује да привремени боравак (дужи од деведесет дана) може бити одобрен члановима уже породице из разлога спајања породице (члан 26 став 1 (3)). Они обухватају, између осталог, брачне партнере (члан 32. став 2.). Ванбрачни партнери, међутим, у пракси имају иста права.¹

47. Према српском законодавству, не постоји могућност да се ванбрачна заједница званично пријави, нити постоји исти, или сличан документ, као што је књига евиденције породица.²

14. Одлука Уставног суда од 30. јуна 2011. године

48. Уставни суд је 30. јуна 2011. године одбио иницијативу којом је тражено, између осталог, да се члан 28. Закона о пензијском и инвалидском осигурању прогласи неуставним. Он је то учинио зато што нема овлашћење законодавца („Уставни суд... не ствара норму... [он] ...нема улогу и овлашћење тзв. позитивног законодавца...”). У образложењу, Уставни суд је даље изнео следеће мишљење:

“... [У]ставни суд примећује да Устав ... утврђује да је ванбрачна заједница једнака као и брак у складу са законом... [Због тога је он] ... одлучио да упути допис ... Скупштини у ком ће указати на потребу да се оспорене одредбе члана 28. ... ускладе ...са Уставом и ратификованим међународним инструментима.”

ПРИТУЖБЕ

49. Подносиољке представке жалиле су се према члану 1. Протокола број 12 због дискриминације, на основу Закона о пензијском и инвалидском осигурању, у вези са правом на породичну пензију. Посебно, брачни партнери, или разведени партнери, којима је у бракоразводној парници одређено издржавање имају право

---

¹У ове сврхе, ванбрачна заједница може се образложити достављањем доказа у смислу да ниједан од партнера није венчан са неким другим и оверене изјаве два сведока којом се потврђује постојање везе у питању (http://www.mup.gov.rs/cms_cir/sadrzaj.nsf/uslovi-za-izdsvanje-odobrenja.h, последњи приступ 8. фебруара 2013. године).

²Књига евиденције породица (француска “*livret de famille*”; шпанска “*libro de familia*”; или турска “*ailecüzdanı*”) је документ који је уведен Конвенцијом из 1974. године која утврђује међународну књигу евиденције породица (коју Србија није ратификовала), а обично се издаје паровима пошто ступе у брак.

на породичну пензију док подносиоце представке, као ванбрачни партнери у њиховим заједницама, немају.

ПРАВО

А. Здруживање представки

50. Суд сматра да би, у складу са Правилем 42 став 1. Пословника Суда, представке требало здружити, с обзиром на њихову сличну чињеничну и правну позадину.

Б. Смрт друге подносиоце представке

51. Друга подносиоца представке преминула је 7. маја 2008. године.

52. Њен заступник је обавестио Суд о овој чињеници 16. новембра 2011. године, и навео да господин Томислав Петровић (56) и госпођа Надежда Ристић (63), син, односно кћерка друге подносиоце представке, желе да наставе поступак који је њихова мајка покренула.

53. Влада је изнела да деца из породице друге подносиоце представке немају за то законити интерес, посебно у вези са чланом 31. Закона о пензијском и инвалидском осигурању (види став 31. у горњем тексту).

54. Суд примећује да члан 31. Закона о пензијском и инвалидском осигурању дефинише ситуације у којима би дете преминулог лица имало право на породичну пензију. Пошто су и господин Петровић и госпођа Ристић далеко изнад двадесет седам година старости и нема доказа да су икада били „инвалиди“ или „нису били у стању“ да живе и раде самостално“, јасно је да они лично немају право на породичну пензију према домаћем закону. Међутим, пошто су законски наследници своје мајке (види став 42. у горњем тексту), и с обзиром на евентуалне финансијске импликације њене притужбе пред Судом, у оној мери у којој се то тиче враћања исплата приспелих пре њене смрти, они очигледно имају материјални интерес за исход поступка пред њим (види, *mutatis mutandis*, *Марчић и други против Србије*, број 17556/05, ст. 35 и 37-39, 30. октобар 2007. године).

55. У таквим околностима, Суд налази, не прејудуцирајући друге прелиминарне примедбе Владе, да и господин Петровић и госпођа Ристић имају основ да наставе поступак уместо мајке. Суд, међутим, наставља да се на њу позива као на „другу подносиоцу представке“ из практичних разлога.

В. Притужбе подносиоци представке према члану 1. Протокола број 12

56. Као што је примећено у горњем тексту, подносиоце су се жалиле на дискриминацију којом је прекршен члан 1. Протокола број 12. Посебно, оне нису тврдиле да члан 1. Протокола број 12 захтева од држава да исто третирају бракове и ванбрачне заједнице, нити да уопште законски штити ове друге. Њихова притужба је пре била због тога што би у контексту Србије, где је ванбрачним партнерима делотворно дато скоро исто законско признање као и у браковима (види ст. 23, 26-34, 36-43 и 45-47 у горњем тексту), неколико преосталих разлика требало да се разумно и објективно оправда. Влада то, међутим, није учинила.

1. Наводи странака

57. Влада је остала при ставу да подносиоце представке нису поштовале захтев исцрпљености. Посебно, ниједна није уложила жалбу Уставном суду и није уложила притужбе на дискриминацију у поступку, који би покренуле. Прва подносиоца представке такође није користила ревизију (види став 44. у горњем тексту).

58. Влада је даље изнела да друга подносиоца представке није изнела предмет Суду у року од шест месеци рачунајући од 28. децембра 2006. године, а то је датум када је примила одлуку Врховног суда у предмету.

59. Подносиоце представке су тврдили да се ни ревизија ни уставна жалба не могу сматрати делотворним.

60. Друга подносиоца представке је изнела да је представку поднела благовремено. Њена притужба се односила на трајну ситуацију, пошто су наводне повреде проистекле директно из Закона о пензијском и инвалидском осигурању.

2. Оцена Суда

61. Суд понавља да, према члану 35. став 1. Конвенције, он може да се бави неком представком тек пошто су исцрпљена сва домаћа правна средства. Сврха члана 35. је да државама уговорницама пружи прилику да спрече или исправе наводне повреде пре него што се те тврдње изнесу Суду (види, на пример, *Mifsud против Француске* (одлука) [ВВ], број 57220/00, став 15., ЕЦХР 2002-VIII). Обавеза исцрпљивања домаћих правних средстава захтева од подносиоца представке да нормално употреби правна средства која су делотворна, довољна и доступна у односу на његове притужбе према Конвенцији. Није неопходно да се право према Конвенцији изричито постави у домаћем поступку под условом да је притужба истакнута бар у суштини (види *Castells против Шпаније*, 23. април 1992. године, став 32., серија А број 236). Да би био делотворан, правни лек мора да је у стању да непосредно исправи спорно стање ствари и да понуди разумне изгледе за успех (види *Balogh против Мађарске*, број 47940/99, став 30., 20. јул 2004. године; и *Sejdovic против Италије* [ВВ], број 56581/00, став 46., ЕЦХР 2006-II, тим редом). Међутим, ако постоје само сумње у изгледе на успех одређеног правног средства које није очигледно бескорисно није ваљан разлог да се пропусти исцрпљење тог пута накнаде (види *Akdivar и други против Турске*, 16. септембар 1996. године, став 71., *Извештаји о пресудама и одлукама* 1996-IV). Такође, у оној мери у којој на националном нивоу постоји правно средство које омогућава домаћим судовима да препозна, бар прећутно, тврдњу о повреди датог права према Конвенцији, онда је то правно средство које би требало исцрпети (види *Azinas против Кипра* [ВВ], број 56679/00, став 38., ЕЦХР 2004-III).

62. У вези са питањем временског рока, подсећа се да је циљ временског рока од шест месеци према члану 35. став 1. да унапређује правни сигурност, тиме што гарантује да ће предмети који покрећу питања према Конвенцији разматрати у разумном року и да одлуке из прошлости неће бити стално отворене за оспоравање. Он означава временске границе надзора који Суд обавља и сигнализира и појединцима и државним органима период преко кога такав надзор више није могућ (види, међу многим другим ауторитетима, *Walker против Уједињеног Краљевства* (одлука), број 34979/97, ЕЦХР 2000-I). По правилу, представка се мора поднети у року од шест месеци од датума „правоснажне одлуке“ у ланцу домаћих правних средстава која се морају исцрпети, или када таква правна средства не постоје, од датума радње на коју се жали или, сазнања о

истој. Изузетак од правила шест месеци може се направити у случају трајне ситуације која доводи до повреде (види *Hilton против Уједињеног Краљевства*, број 12015/86, одлука Комисије од 6. јула 1988. године, Одлуке и извештаји (ДР) 57, стр. 113-115).

63. Ако се вратимо на предметни случај, Суд примећује да прва подносиатељка представке није уложила ревизију Врховном суду у којој се могла ослонити на члан 1. Протокола број 12, с обзиром на његову непосредну примењивост (види став 26. у горњем тексту), или на тврдње о истом или сличном дејству по основу релевантних уставних одредби (види ст. 27, 28 и 48. у горњем тексту). У таквим околностима не може се рећи да би овај захтев јасно био без сваког изгледа за успех, посебно што је могао да има за резултат да спорне одлуке буду преиначене или укинуте и да се, у овом другу случају, у целој ствари поново суди пред Окружним судом (види став 44. у горњем тексту). Чињеница да је слична ревизија одбијена у предмету друге подносиатељке представке не сугерише другачије, сама по себи, пошто је сама друга подносиатељка представке доказиво, а не прописно или у потпуности развила своју притужбу на дискриминацију пред Врховним судом (види ст. 22, 49 и 56. у горњем тексту). Горе наведено је довољно да омогући Суду да закључи да се притужба прве подносиатељке представке мора одбацити према члану 35. ст. 1 и 4. Конвенције због неисцрпљивања домаћих правних средстава (види, *mutatis mutandis*, *Bogunović против Хрватске* (одлука), број 18221/03, 11. јул 2006. године).

64. У вези са другом подносиатељком представке и потпуно одвојено од сваке друге примедбе Владе о допуштености, Суд примећује да је већ разматрао да не постоји „трајна ситуација“ у предметима у вези са пензијама и/или издржавањем удоваца, пошто удовац не може да тврди да је жртва дискриминације све док не поднесе захтев за признање права и буде одбијен. Према томе, у таквим случајевима доследна је пракса Суда да утврђује да рок од шест месеци из члана 35. став 1. Конвенције почиње да тече од датума када домаћи органи правоснажно одбију такве захтеве (види, на пример, *Nelson против Уједињеног Краљевства*, број 74961/01, став 12, 1. април 2008. године; и *Barrow и други против Уједињеног Краљевства* (одлука), бр. 68175/01, 68928/01, 69327/01, 13944/02, 13. децембар 2005. године). Суд даље подсећа да у случајевима када одлука није јавно објављена, рок почиње да тече на дан после датума када је подносилац представке или његов заступник обавештен о тој правоснажној одлуци (види *К. С. М. против Холандије*, одлука Комисије од 9. јануара 1995. године, број 21034/92, Одлуке и извештаји (ДР) 80-А, стр. 88). У овом случају, друга подносиатељка представке је примила одлуку Врховног суда 28. децембра 2006. године. Овај датум представља датум правоснажне одлуке у сврхе правила шест месеци. Према томе, одлука Врховног суда је уручена више од шест месеци пре 13. јула 2007. године, а то је био датум подношења предмета друге подносиатељке представке пред Судом. Произлази да је ова притужба поднета неблагоприятно и да се, као таква, мора одбацити у складу са чланом 35. ставови 1 и 4. Конвенције.

65. Најзад, ради јасноће, такође се мора приметити да је Суд доследно утврђивао да би уставну жалбу требало, у начелу, сматрати делотворним домаћим правним средством само у односу на представке поднете почев од 7. августа 2008. године (види *Винчић и други против Србије*, бр. 44698/06 и друге, став 51., 1. децембар 2009. године). Не би било разлога да у конкретном случају утврди другачије, у ком су прва и друга подносиатељка представке поднеле своје притужбе Суду 20. априла 2007. године, односно 13. јула 2007. године, чак и да су ове притужбе иначе допуштене.

Из тих разлога, Суд

Одлучује једногласно да представке здружи;

Проглашава представке већином гласова недопуштеним.

Stanley Naismith
Секретар

Guido Raimondi
Председник